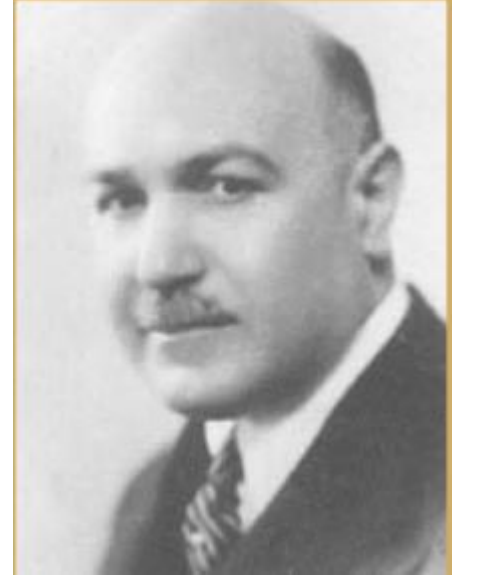

Andre Vahram Bayar (Kocabıyıkyan) (27 Nisan 1890 – 30 Mart 1965)

Andre Vahram Bayar 1890 yılında İstanbul'da doğmuş, babası Aleksan Efendi, annesi Akabi Hanım'dır. Babası Osmanlı Devletinde gazeteciliğin emektarlarından ve Sabah gazetesi müdürlerinden Aleksan Kocabıyıkyan'dır. Aleksan Efendi 1889-1890 yıllarında Cağaloğlu'nda faaliyet gösteren Kocabıyıkyan Yayınevi'nin de sahibidir. Andre Vahram Bayar meclis kayıtları dışındaki yazışmalarında adını Andre Vahram Kocabıyıkyan olarak kullanmıştır. İlk ve orta öğretimini Lusavoriç ve Pakradunyats okullarında tamamladıktan sonra yüksek tahsilini İstanbul Tıp Fakültesi'nde devam etmiştir. Ancak mezun olmak üzere iken Balkan Savaşlarının patlak vermesi üzerine askere alınmıştır. Savaş döneminde önce İstanbul'daki Maçka Hastanesi'ne daha sonra Çanakkale gönderilerek Merkez Hastanesi'ne görevlendirilmiştir. 1913 yılında savaşın sona ermesiyle terhis olmuş ve yarım kalan eğitimini tamamlamak için Paris Pastör Enstitüsüne giderek 12 Mayıs 1914 tarihinde mezun olmuştur. Doktor olarak ilk Paris Belediyesi'ne bağlı Boucicant Hastanesi'nde çalışmaya başlamış ve 1919 yılına kadar burada devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı döneminde İstanbul'un karışık olması sebebiyle Fransa'da serbest hekimlik yapmaya devam eden Andre Vahram savaş sonrası 1919'da İstanbul'a dönerek Halkevi Dispanserinde gönüllü olarak hekimlik yapmıştır. Bu arada bir süre milletvekili seçilinceye kadar Ermeni Cemaati yönetim sistemi içinde çeşitli görevler almıştır. 1921-1922 yılları arasında Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi Vakfı Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 1926 yılında Ermeni Cemaati Delegeler Meclisi Divan II. Başkanlığı, 1926-1940 yılları arasında Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi Vakıf Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Bu görevi sırasında Ermeni cemaatinin sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve Türk toplumu içinde entegre olması için çabalamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti resmi dilin ülke genelinde yaygın şekilde kullanılması ve toplumda kolektif bilincin şekillenmesi için 1928-1938 yılları arasında "Vatandaş Türkçe Konuş" sloganıyla kampanyalar yapılmıştır. Bu dönemde yaşanan toplumsal ve siyasal olaylardan da etkilenerek gündeme taşınan ve sanılanın aksine sadece azınlıklara uygulanmayan, Türkçenin yaygınlaştırılması meselesine her kesimden destek gelmiştir. Bu çerçevede Ermeni Cemaati Umumi Meclisi ve Beyoğlu Ermeni Kiliseleri mütevelli heyeti reisi Dr. Andre Vahram Bayar bir açıklama yapmıştır. Açıklamasında; "Yurdumuzun her tarafında ve bilhassa umumi yerlerde Türkçe konuşmak hepimiz için bir borç, bir vecibedir. Medeni ve terbiye görmüş herhangi bir fert, herhangi bir toplantıda, bulunduğu vakit, adabı muaşeret kaidelere uymak endişesiyle ve ev sahibine hürmeten onun lisanını kullanmayı kendisine bir vazife bilir. Bu kaide göz önünde tutulacak olursa zaten bu memlekette ev sahibi olan biz Türk vatandaşları için mesele kalmaz. Benim burada söylemek istediğim daha ziyade hariçten Türkiye'ye gelip, burada para kazanan, yerleşen ve muhit yapanlar içindir. Büyük önderin yarattığı harf ve dil inkılabından sonra, Türkçe herkes için pek kolayca öğrenilecek ve konuşulacak bir lisan olmuş, ecneblerin bile takdirini kazanmıştır. Bunu söyleyen yalnız ben değilim. Fransa'nın belli başlı gazetelerinden Le Jurnal geçenlerde neşrettiği bir yazıda dünya lisanlarının ahenginden bahsederek Türkçeyi bilhassa Türk kadınları tarafından

konusulduğunda en ahenkli lisan olarak göstermiştir. Binaenaleyh her Türk vatandaşı için Türkçe konuşmak bir vazife olduğu kadar aynı zamanda bir zevktir. Türkçeyi daima ana lisansları gibi öğrenen ve onun yayılmasına çalışan Ermeniler şüphe yok ki umumi yerlerde Türkçe konuşulması için başlayan son harekete büyük bir iftihar ve sevinçle iştirak edeceklerdir” ifadelerini kullanmıştır.

Türk Hava Kurumu’nun kuruluşundan itibaren Beyoğlu İdare Kurulu Üyeliği ve fahri murakıplığı görevini uzun yıllar sürdürmüştür. Ayrıca bu dönemde Kızılay’ın Beyoğlu İstiklal Şubesi İkinci Başkanlığını görevini üstlenmiştir. 1941-1943 yılları arasında Eskişehir Hava Hastanesi ve Eskişehir 1000 Yataklı Memleket İçi Hastanesi’nde dâhiliye servisinde çalışmıştır. Bu arada 1949-1950 yılları arasında yeniden Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi Vakıf Yönetim Kurulu Başkanlığı görevine getirilmiştir.

Bayar, Paris’ten döndükten sonra Beyoğlu Su Terazisi Sokak 5 numarada uzun yıllar serbest hekim olarak hastalarını muayene etmiştir. Bu süreçte hastaları arasında önemli devlet adamları ve üst düzey bürokratlar da yer almıştır. Hatta bazılarınin aile hekimliğini de yürütmüştür. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan IX. Dönem milletvekili seçimlerinde İstanbul’dan Demokrat Parti adayı olarak seçimlere katılmış ve seçimlerde 238.305 oy alarak milletvekili seçilmiştir. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950 tarihinde alarak 22 Mayıs 1950’de meclis çalışmalarına katılmıştır. Ancak yabancı devlette hizmeti kabul ettiğine dair hakkında şikâyetlerin olması sebebiyle milletvekilliğinin düşürülmesi için soruşturma başlatılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tutanakları İnceleme Komisyonu yapılan şikâyet üzerine gerekli incelemeyi yaparak şikâyetin yerinde olmadığına dair 17 Haziran 1950 tarihli kararı ile mazbatasını onaylanmıştır. Böylece milletvekilliği onaylanmış ve TBMM’ye katılmıştır. Ancak Andre Vahram Bayar’ın uzun yıllar yurt dışında kalması sebebiyle Türkçesinin zayıf olduğu hatta vekil seçildiğinde yemin metnini okumakta oldukça zorlandığı gazete haberlerine de yansımıştır.

Andre Vahram Bayar birçok gayrimüslim milletvekilinin aksine aktif olarak meclis çalışmalarına katılmıştır. Tıp doktoru olması sebebiyle mecliste Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda görev almıştır. Komisyonun çalışma konularına bağlı olarak 7 kanun teklifinde bulunmuş, 3 önerge vermiş ve genel kurulda 12 farklı konuda 20 konuşma yapmıştır.

Andre Vahram Bayar mesleği gereği meclisteki çalışmaları genellikle sağlıkla ilgili konular olmuştur. Bu çerçevede verdiği teklifler şunlardır: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 65. maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi, Milli Şükran Madalyası hakkında kanun teklifi, İhtiyarlık Sigortası hakkındaki 5417 sayılı Kanunun 5. maddesinin (A) fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi, Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun 15. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umumi idaresi Memurları Tekaüt Sandığı hakkındaki 2454 sayılı Kanuna ek kanun teklifi, İhtiyarlık Sigortası Kanununun ikinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi, Hususi müessese ve ticarethanelerde çalışan memur ve müstahdemlerin öğle yemek tatilleri hakkında kanun teklifi.

Bayar’ın bu kanun tekliflerinin yanı sıra 3 tavreri (önerge) bulunmaktadır. Bunlardan birincisi daha önce İhtiyarlık Sigortası hakkındaki 5417 sayılı Kanunun 5. maddesinin (A) fıkrasının değiştirilmesi hakkında vermiş olduğu kanun teklifini geri çektiğine dair bir önergedir. İkincisi, İhtiyarlık Sigortası Kanununun ikinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında verdiği kanun teklifinde gerekli düzeltmeleri yapmak üzere geri çekmiştir. Üçüncü önergesi de Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun 15. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinde uluslararası müeyyideleri de dikkate alarak gerekli düzeltmeleri yapmak üzere geri almıştır.

Meclis genel kurulunda yaptığı konuşmalarda yine mesleğiyle ilgili sağlık ve buna bağlı konulara dikkat çekmiştir. 05 Ocak 1951’de TBMM genel kurulunda Türkiye’de satılan yabancı ilaçların komşu ülkelerden çok daha yüksek fiyattan satıldığına işaret ederek, bu konuda cevaplama için Sağlık Bakanı’na bir soru önergesi vermiştir. Bayar önergesinde bu durum hakkında bakanlığın ne düşündüğünü, yüksek fiyatların indirilmesi için ne gibi tedbirler düşünüldüğünü açıklamasını istemiştir. Sağlık Bakanının açıklamasından sonra tekrar kürsüye gelen Vahram Bayar, Sağlık Bakanı’nin verdiği izahat için teşekkür etmiş ve Türkiye’nin ilaç ithalatında sıkıntılar yaşadığını ve bu sıkıntıların büyük kısmının hukuki düzenlemelerin yetersizliği ve karmaşıklığından kaynaklandığına işaret etmiş, bu konuda bakanlığın olumlu adımlar atacağından emin olduğunu söylemiştir. Andre Vahram Bayar Sağlık Bakanı’na sorduğu ikinci bir soru ile yerli ilaçlara karşı doktorların ve halkın güvenini sağlamak için bakanlık bünyesinde bir kontrol laboratuvarının kurulmasını istemiştir. İlaçların laboratuvar onayı olmadan kesinlikle piyasaya sürülmemesi gerektiğini söyleyerek bakanlığın bu konuda bir izahat vermesini istemiştir. Bayar’ın sorusuna gerekli açıklamayı yapan Sağlık Bakanı’nin açıklamalarından sonra tekrar söz alarak yerli laboratuvarların geliştirilmesi, ilerlemesi ve daha ileri seviyede ilmi araştırmalar yapacak laboratuvarların kurulmasının yerinde olacağını ifade etmiştir.

TBMM Dilekçe Komisyonu tarafından 16 Şubat 1951’de gündeme getirilen Elazığ Cüzzam Hastanesi’nin başka bir yere nakledilmesi hakkında İstanbul Milletvekili Andre Vahram Bayar söz alarak öncelikle milletvekillerine cüzzam hakkında genel bilgiler vermiştir. Daha sonra bu hastalığın ciddiye alınması gerektiğine dikkat çekerek, hastalığa yakalananların başıboş bırakılmaması gerektiğini ve bu hastaların toplumdan tecrit edilmesinin önemine dikkat çeken bir konuşma yapmıştır.

06 Temmuz 1953 tarihinde Meclis genel kurulunda Adli Tıp Kanunu görüşülürken Andre Vahram Bayar söz alarak bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında kanunla ilgili bazı kelimelerin doğru kullanılmasının önemine dikkat çekerek yanlış kullanılan kavramların gelecekte bazı sorunlara neden olabileceğini söylemiştir.

TBMM Adalet Komisyonu tarafından 1953 yılında Türkiye’deki eczanelerin sayılarının sınırlandırılmasına ilişkin yasanın kalkması gerektiği yönünde hazırlanan rapor münasebetiyle bir konuşma yapan Andre Vahram Bayar, konuşmasında şu ifadelerle yer vermiştir: “Tahdit hükümleri memleketimizde faydalı olmaktan ziyade zararlı neticeler tevhit etmiş, bir çok suiistimallere yol açmıştır. Filhakika tahdit, eczanesi olanlar lehine ve olmayanlar aleyhine bir gedik mahiyeti arz eden imtiyazlar husule getirmiştir. Eczane açmak hakkı binlerce, hatta yüz binlerce liraya devredilen bir inhisar ve imtiyaz olarak haksız kazançlar mevzuu olagelmıştır. Tahdit, rekabeti tamamen önlediği için meslekte ahlaksızlığı ve fiyatlarda insafsız hadlara varan yükselmeyi intaç etmiştir.” Bayar sözlerine; “Bu madde aynen kabul edildiği takdirde 256 ilçe ve 4 ilimizde eczanemiz bulunmadığını hatta birçok yerlerde doktor bile bulunmadığını nazarı itibara alacak olursak köylü vatandaşlarımız, kendi memleketinde eczane hatta bazen doktor da bulunmayan vatandaşlarımız, serbest olarak; baş ağrısını dindirmek için bir aspirin bulamayacak, burun kanamasını durdurmak için bir parça oksijenli su bulamayacak, elini kestiği takdirde, sürmek üzere, bir parça tentürdiyot bulamayacak. Doktor bile yok. Doktor bulursa bu vatandaş doktora müracaat edecektir. Tek doktorun 27 vazifesi vardır. Belki evinde bulunmayacak. Bulursa bile doktor, bana bir aspirin ver, denildiği takdirde doktor, bir ilim adamının meşru endişesiyle muayeneye lüzum görecektir. Bu hal de köylü vatandaşlar tarafından belki hoş görülmecektir” sözleriyle devam etmiş ve bu sınırlamanın vatandaşa zulüm olacağını ifade etmiştir.

Maliye Bakanlığı 1954 yılı Bütçe görüşmelerinde genel kurulda söz alarak bir konuşma yapan Andre Vahram Bayar hastanelere yapılacak yardımların artırılması hakkında bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında halka hizmet veren

Yedikule Ermeni Hastanesi'ne yapılacak yardımın on bin lira artırılmasını, Haliç'teki Musevi Hastanesi'ne ayrılan 30.000 lira yardıma ek olarak 10.000 lira daha ilave edilmesini, Balıklı Rum Hastanesi'ne ise 60.000 liralık yardım yapılmasını teklif etmiştir. Andre Vahram Bayar konuşmasında Ermeni Hastanesi'nin tamirat sonrasında 550 yatak kapasitesine ulaştığı bilgisini vererek çeşitli servislerle birlikte akliye ve düşkünler yurduna da sahip olan hastanenin memlekete hizmet ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca hastanenin bütçesinin 500.000 lirayı geçtiğini ancak hastane kaynaklarıyla bunun çeyreğini karşılayabildiğini, kalan kısmının halk tarafından yapılan teberrularla karşılandığını ve bu sebeple zorlanıldığını ifade ederek hükümetin bu konuda cömertliğine güvenerek hastaneye yapılacak yardımın 10.000 lira artırılarak 40.000 liraya çıkarılması önerisinde bulunmuştur.

Andre Vahram Bayar 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 65 ve 68. maddelerinde yazılı müracaat için yeniden üç aylık süre verilmesi hakkında bir kanun teklifinde bulunmuştur. Bu teklif ile kamulaştırılmış özel teşebbüslerde çalışan memurların emeklilik konusunda hak mahrumiyetlerinin giderilmesini amaçlanmıştır. Bu teklife hazineye ek bir yük getireceği noktasında eleştiriler getirilmiş ise de kanun kabul edilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı 1952 yılı Bütçe görüşmelerinde söz alan DP İstanbul Milletvekili Andre Vahram Bayar bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi ve bu çerçevede dünya barışına katkı sağlamasının dünyanın her yerinde takdirle karşılandığını ifade etmiştir. Bayar, buna bir örnek vererek Roma'da olduğu dönemde Vatikan Dış İşleri Bakanı ile arasında geçen konuşmayı aktarmıştır. "Vatikan Hariciye Bakanı Monseyyör Tordini ile bir mülakatında bu zat milletimiz ve hükümetimiz hakkında çok sitayişkâr bir lisan kullanmış ve hem demokratik inkişaflarımızı, hem de beynelmilel demokrasi demek olan barış davasına karşı alâkamızı hararetli kelimeler ile ifade vermiştir. Bu mülakattan bir gün sonra Papa tarafından bir davetiye aldım ve ertesi sabah Costel Gamdolfo sayfiyesindeki konağına gittim. Çok samimî bir resmîkabule mazhar olduğumu şükranla yad etmeyi bir vazife bilirim. Bu iltifat şüphesiz ki şahsıma değil, doğrudan doğruya milletimin yüksek prestijine ve ona karşı beslenen hürmete medyun idim. Papa, milletimizin ve Hükümetimizin dünya barışı uğrunda sarf ettikleri kıymetli fedakârlıkları dikkat ve hayranlıkla takip ettiğini ve kendisinin de' başlıca gayesini teşkil eden bu müşterek davadan dolayı Milletimize karşı hissettiği samimî sempatiyi tebarüz ettirdikten sonra Milletimizin selâmet ve saadeti için dua ettiğini söyledi. Bu münasebetle Devlet Başkanımıza, Hükümetimize ve Yüksek Meclisimize samimiyet ve hürmet hislerinin iblâğına tercüman olmaklığımı rica etti." Ardından Türkiye ile Vatikan arasında diplomatik ilişkilerin tesis edilmesinin yerinde olacağı değerlendirmesinde bulunmuş ise de Vatikan ile ilk resmi temas dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1959 yılında Vatikan ziyareti ve Papa XXIII. Jean ile yaptığı görüşmenin ardından başlamıştır. 11 Nisan 1960'da diplomatik ilişkiler kurulmuş ve karşılıklı olarak Büyükelçilikler açılmıştır.

Genel olarak bakıldığında Andre Vahram Bayar parlamentodaki Gayrimüslim milletvekilleri arasında aktif olanlardan birisidir. Gerek kendi mesleki yeterlilik alanında olsun gerek toplumun diğer sorunları olsun görüşlerini paylaşmaktan çekinmemiştir. Siyasi hayatı sadece IX. Dönem ile sınırlı kalmış ve milletvekilliği bıraktıktan sonra tekrar serbest hekimlik yapmaya devam etmiştir.

Andre Vahram Bayar 1928 yılında Arusyak Hanım ile evlenmiş ve bir çocuğu olmuştur. Yabancı dil olarak iyi derecede Fransızca ve Rumca bilmektedir. Andre Vahram Bayar İstanbul'un Beşyüzüncü ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği kurucu üyeleri arasındadır. 30 Mart 1965'de ölmüş ve cenazesi 2 Nisan 1965 Cuma günü Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesinde Türkiye Ermenileri Patriği Şınorhk Kalustyan riyasetinde icra edilen tören sonrasında Şişli Ermeni Mezarlığı'na gömülmüştür.

Ali ÇAKIRBAŞ

KAYNAKÇA

Arşiv ve Resmi Kaynaklar

TBMM Arşiv ve Genel Evrak Müdürlüğü, Azasının Tercüme-i Hal Kâğıdı Örneği, No:1719.

TBMM Arşiv ve Genel Evrak Müdürlüğü, Azasının Seçim Mazbatası No:1719.

TBMM TD, 9. Devre, 4. Cilt, 26. Birleşim, 33.

TBMM TD, 9. Devre, 4. Cilt, 26. Birleşim, 41.

TBMM TD, 9. Devre, 5. Cilt, 44. Birleşim, 178-179.

TBMM TD, 9. Devre, 6. Cilt, 67. Birleşim, 244.

TBMM TD, 9. Devre, 7. Cilt, 77. Birleşim, 270.

TBMM TD, 9. Devre, 7. Cilt, 71. Birleşim, 23.

TBMM TD, 9. Devre, 24. Cilt, 102. Birleşim, 257-259.

TBMM TD, 9. Devre, 26. Cilt, 13. Birleşim, 41-43.

TBMM TD, 9. Devre, 28. Cilt, 49. Birleşim, 811-812.

TBMM TD, 9. Devre, 7. Cilt, 77. Birleşim, 299-300.

TBMM TD, 9. Devre, 20. Cilt, 54. Birleşim, 1144.

TBMM TD, 9. Devre, 21. Cilt, 61. Birleşim, 185.

TBMM TD, 9. Devre, 24. Cilt, 109. Birleşim, 678.

TBMM TD, 9. Devre, 13. Cilt, 48. Birleşim, 899.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet 17 Mayıs 1950

Cumhuriyet 6 Haziran 1950

Hürriyet 12 Eylül 2008

Milliyet 6 Haziran 1950

Son Posta 14 Mayıs 1950

Son Posta 3 Haziran 1950

Yeni İstanbul 18 Mayıs 1950

Kitap ve Makaleler

AKKAYA, Ahmet Yaşar, **Türkiye’de Darbeler ve Azınlıklar**, İstanbul, 2014.

AKKAYA, Ahmet Yaşar, **Menderes ve Azınlıklar**, İstanbul, 2011.

BALİ, Rifat N. “Cumhuriyet Döneminde Azınlık Milletvekilleri”, Toplumsal Tarih 189 Haziran 2009.

BULUT, Hayrettin, **Binaenaleyh Hatıratımdır**, Yalçın Yayınları, İstanbul, 1992.

ÇAKIRBAŞ, Ali, **TBMM’de Gayrimüslim Milletvekilleri (1923-1964)**, Hiperyayın, İstanbul, 2020.

ÇAVDAR, Tevfik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, 1950-1995**. Ankara: İmge Yayınları, 1996.

DEDE, Neslihan Akçan, Cumhuriyet Dönemi Gayrimüslim Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları (1923-1999), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2017.

ESEN, Nihal, Cumhuriyet Dönemi Gayrimüslim Milletvekilleri, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2016.

Adalet Komisyonunun Raporu, Farmakolog, Cilt, 23, Sayı, 1-6, Haziran 1953.

İstanbul’un Beşyüzüncü ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği Ana Nizamnamesi, İstanbul 1950.

OLGUN Kenan, Cezmi Eraslan, “1876’dan 1950’ye İstanbul’un Seçim Tarihi” **Büyük İstanbul Tarihi**,

ÖZTÜRK Kazım, **Türk Parlamento Tarihi (TBMM IX. Dönem 1950-1954)**, Cilt:7, No:190, Ankara, 1999.

SHİGAHER Vart, **Son Yarım Yüzyılın Türkiye Ermeni Hekimleri**, İstanbul 1975.

Türkiye Vatikan İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-vatikan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2024)

YALVAÇ Melek, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarihi Kentsel Çevrede Mekânlar Üzerinden Bir Semt Okuması: Cağaloğlu Semti Örneği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

YEŞİLYURT Süleyman, **Ermeni Yahudi Rum Asıllı Milletvekilleri**, Ankara 2009.

Metin Görseli

TBMM Albümü (1920-2010), C.2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Bakanlıklar/Ankara, 2010.

29/03/2025 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/andre-vahram-bayar-kocabiyikyan-27-nisan-1890-30-mart-1965/?pdf=7232>
adresinden erişilmiştir